

TÖRPE SZAPPANFŰ

A jégkorszaki eljegesedés drámaian rajzolta át a növényvilág képét Európában. A korábban összefüggő elterjedési területek felszakadoztak, az érzékenyebb növényfajok pedig a kedvezőbb környezeti feltételekkel rendelkező menedékterületekre (refúgiumokba) szorultak vissza, vagy egyszerűen kihaltak. Még a havasi növényfajok túlélése is veszélybe került, hiszen élőhelyüket kiterjedt jégborítás foglalta el. A havasi sziklák növényei gyakran a gleccserek között szigetként magasodó csúcsokon (nunatakokon) maradtak fenn. A jégkorszak végén a havasi virágok aztán ismét birtokba vették a korábban jégborította csúcsokat.

A drasztikus változások felgyorsították az evolúciós folyamatokat is. Az évezredes elszigetelődés, majd az új populációk létrejötte jellegzetes nyomokat hagyott a növények genetikai összetételében. A kutatók a génkészlet gazdagsága alapján igyekeznek azonosítani az egykori menedékterületeket, valamint a jégkorszakot követő szétválasztás útvonalt. Ezen kutatások egyik modellnövénye a törpe szappanfű (*Saponaria pumilio*).

TÖRPE SZAPPANFŰ
az ausztriai Alacsony-Tauernben (Großer Bösenstein)

A törpe szappanfű a Keleti-Alpok bennszülött faja, de elszigetelt populációi élnek a Déli-Kárpátokban is: a Iezer-Papusa hegységben és a Fogarasi-havasokban. Növényünk alacsony párnákat alkot a köves talajon vagy a sziklák repedéseiben. A genetikai vizsgálatok alapján az eljegesedés maximumát a Keleti-Alpokban élte túl, amit kevésbé érintett az alpesi jégtakaró kialakulása, de kisebb nunatak-jellegű állományai fennmaradhattak az ausztriai Magas-Tauernben és az olaszországi Dolomitokban is. A jégtakaró zsugorodását követően a törpe szappanfű nyugatnak, az Alpok központi része felé vándorolt. A legtávolabbi, szigetzerű állományai hosszú távú terjedéssel jöhettek létre. Ezek a néhány egyed által alapított, távoli populációk genetikailag szegényebbek a refúgiumokban maradtaknál. A kárpáti állományok származását ma még homály fedi.

SZÖVEG ÉS KÉP: JAKAB GUSZTÁV

